OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Lainvalmisteluosasto
Anna Pohjalainen

13.4.2017

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Perustuslakivaliokunta 18.4.2017

KOMISSION EHDOTUS ASETUKSEKSI YKSILÖIDEN SUOJELUSTA UNIONIN TOIMIELINTEN, ELINTEN JA LAITOSTEN SUORITTAMASSA HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSSÄ JA NÄIDEN TIETOJEN VAPAASTA LIIKKUVUUDESTA SEKÄ ASETUKSEN 45/2001 JA PÄÄTÖKSEN 1247/2002/EY KUMOAMISESTA (UNIONIN TOIMIELINTEN TIETOSUOJA-ASETUS) – U 26/2017 VP

Komissio antoi 10.1.2017 ehdotuksen unionin toimielinten tietosuoja-asetukseksi (COM(2017) 8 final). Asetusehdotuksen tarkoituksena on saattaa nykyinen toimielinten tietosuoja-asetus (45/2001) yhdenmukaiseksi yleisen tietosuoja-asetuksen (2016/679) kanssa. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa asiasta. Oikeusministeriö lausuu asiasta seuraavan.

Komission ehdotus rakentuu monilta osin Suomen hyväksymän yleisen tietosuoja-asetuksen pohjalle. Komission lähtökohtana on ollut, että yleisestä tietosuoja-asetuksesta poiketaan vain sen ollessa välttämätöntä.

Asetusehdotusta on käsitelty kevään 2017 aikana neuvoston tietojenvaihto- ja tietosuojatyöryhmässä DAPIX:issa. Asia on ollut hyvin riidaton ja sen käsittely on edennyt puheenjohtajan tavoitteitakin nopeammin. Coreper II käsitteli puheenjohtajan kompromissiehdotusta toimielinten tietosuoja-asetukseksi 12.4.2017. Puheenjohtajan kompromissiehdotus sai laajaa tukea. Asian käsittelyä jatketaan OSA-neuvoksissa 24.4.2017 siltä osin kuin on kyse asetuksen soveltamisesta unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Puheenjohtajamaa Maltan tavoitteena on saavuttaa asiassa yleisnäkemys kesäkuussa 2017. Kolmikantaneuvottelut alkaisivat tämän jälkeen. Tavoitteena on, että uutta toimielinten tietosuoja-asetusta alettaisiin soveltaa yhtä aikaa yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa, eli 25.5.2018.

Suomen kannalta keskeiset kysymykset

Komission ehdotus sisältää viittauksia toimielinten *sisäisiin sääntöihin*, joilla voitaisiin rajoittaa rekisteröidyn oikeuksia. Suomi, kuten usea muu valtuuskunta, on esittänyt työryhmäkäsittelyn aikana epäilyjä siitä, täyttävätkö sisäiset säännöt EU:n perusoikeuskirjan 52(1) artiklan edellytyksen, jonka mukaan perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämistä voidaan rajoittaa vain lailla.

EU-tuomioistuin lausui mainitun vaatimuksen tarkasta sisällöstä ensimmäistä kertaa asiassa C-419/14 *WebMindLicenses* antamassaan tuomiossa, joka koski perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvattua oikeutta yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen. Tuomioistuin kiinnitti arvioinnissaan huomiota selkeyden ja täsmällisyyden edellytyksiin sekä suojaan viranomaisten mielivaltaisia oikeudenloukkauksia vastaan[1] .

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) oikeuskäytännössä, johon EU-tuomioistuinkin viittaa[2], on runsaasti ratkaisuja koskien Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8-11 artikloissa käytettyjä ilmaisuja ”paitsi kun laki sen sallii” ja ”säädetty laissa”. Nämä edellyttävät EIT:n mukaan, että oikeudellinen perusta on tunnettavissa ja ennakoitavissa, toisin sanoen esitetty riittävän tarkasti, jotta henkilö voi toimia sen mukaan, käyttäen tarvittaessa apuna asiaan perehtyneitä neuvonantajia. Tällaisen oikeudellisen perustan on myös tarjottava riittävä suoja mielivaltaisilta toimilta, joten siinä on määriteltävä riittävän selvästi toimivaltaisille viranomaisille annetun vallan laajuus ja sen käyttöä koskevat yksityiskohtaiset säännöt.[3] Euroopan ihmisoikeussopimuksessa termi ”laki” ymmärretään sen aineellisessa, ei muodollisessa merkityksessä[4].

Puheenjohtaja on työryhmässä esitettyjen huolien johdosta sisällyttänyt asetustekstiin edellä lueteltuja vaatimuksia. Sisäisiltä säännöiltä, joilla rajoitetaan rekisteröidyn oikeuksia, edellytetään selkeyttä, täsmällisyyttä ja julkaisemista EU:n virallisessa lehdessä. Niiden on lisäksi sisällettävä tarpeen mukaan erityisiä säännöksiä, jotka koskevat mm. käyttöön otettujen

1 Tuomio 17.12.2015, WebMindLicenses, C-419/14, EU:C:2015:832, 81 kohta.

2 EU-tuomioistuin on viitannut asiassa C-419/14 antamassaan ratkaisussa EIT:n tuomioon 2.8.1984, Malone v. Yhdistynyt kuningaskunta, CE:ECHR:1984:0802JUD000869179, 67 kohta ja tuomioon 12.1.2010, Gillan ja Quinton v. Yhdistynyt kuningaskunta, CE:ECHR:2010:0112JUD000415805, 77 kohta.

3 Ks. edellisessä alaviitteessä mainittujen ratkaisujen lisäksi mm. EIT:n tuomio 14.9.2010, Sanoma Uitgevers B.V. v. Alankomaat, CE:ECHR:2010:0914JUD003822403, 81-82 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 31.3.2016, Stoyanov ym. v. Bulgaria, CE:ECHR:2016:0331JUD005538810, 124–126 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

4 Ks. em. tuomio Sanoma Uitgevers B.V. v. Alankomaat, 83 kohta ja tuomio 10.11.2005, Leyla Şahin v. Turkki, CE:ECHR:2005:1110JUD004477498, 88 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

rajoitusten soveltamisalaa, suojatoimia sekä rekisteröidyn oikeuksiin ja vapauksiin kohdistuvia riskejä. Yleisen tietosuoja-asetuksen 23(2) artiklassa ja 41. johdantokappaleessa asetetaan vastaavia vaatimuksia lainsäädäntötoimille, joilla rajoitetaan rekisteröidyn oikeuksia.

Neuvoston oikeuspalvelun mukaan puheenjohtajan ehdotuksessa on lueteltu ne elementit, joita perusoikeuksia rajoittavaan toimenpiteeseen tulee sisällyttää, ja nämä edellytykset ovat sopusoinnussa perusoikeuskirjan asettamien vaatimusten kanssa. Neuvoston oikeuspalvelu katsoo sisäisten sääntöjen täyttävän perusoikeuskirjan 52(1) artiklassa tarkoitetun ”lain” kriteerit. Yllä selostetun oikeuskäytännön valossa neuvoston oikeuspalvelun arvio vaikuttaa perustellulta.

Yleistä tietosuoja-asetusta laadittaessa Suomi piti tärkeänä sitä, että henkilötietojen suoja voidaan sovittaa yhteen *viranomaisten asiakirjojen julkisuusperiaatteen* kanssa. Komission alkuperäinen ehdotus toimielinten tietosuoja-asetukseksi ei sisältänyt säännöstä henkilötietojen suojan ja asiakirjajulkisuuden välisestä suhteesta. Suomi on työryhmässä käydyissä keskusteluissa katsonut, että asetuksen tekstiin tulee sisällyttää asiakirjajulkisuutta koskeva artikla, ja on myös tehnyt muotoiluehdotuksia asiakirjajulkisuuden ja tietosuojan välisen suhteen ratkaisemiseksi. Puheenjohtaja on ottanut Suomen näkemykset huomioon esittämällä kompromissimuotoilua asiakirjajulkisuusartiklaksi. Oikeusministeriö pitää ehdotusta hyväksyttävänä.